

Kolodnaya N. Social-pedagogical support of students with disabilities in the process of getting of the secondary education.

The article presents the main components of the technology phase of the process of socio-pedagogical support of students with disabilities based on identified levels of adaptation.

Key words: Social - pedagogical support, adaptive capacities, identified levels of adaptation

УДК 376.053.2-056.24

Кострикін В. Я.

**ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ
МОЖЛИВОСТЯМИ ЯК ОДИН З ПРОВІДНИХ ЗАСОБІВ
ЇХ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ**

Зростання інвалідності населення в більшості країн світу, що пов'язано з ускладненням виробничих процесів, збільшенням транспортних потоків, виникненням військових конфліктів, погіршенням екологічної ситуації та іншими причинами, зумовив появу нових областей людинознавчих знань, навчальних і наукових дисциплін, нових спеціальностей у системі вищої професійної освіти.

Закон України «Про освіту» (1996) висунув на перший план проблему впровадження в практику роботи освітніх установ комплексу заходів, спрямованих на своєчасне забезпечення кожній дитині адекватних віку умов для розвитку і формування повноцінної особистості, включаючи фізкультурне виховання. **Вирішення цієї проблеми** набуває особливу соціальну і педагогічну значущість в роботі з дітьми і молоддю, що мають порушення в розвитку.

Методика адаптивної фізичної культури має суттєві відмінності, обумовлені аномальним розвитком фізичної і психічної сфери дитини. Саме ці базові положення, що стосуються медико-фізіологічних та психологічних особливостей дітей різних нозологічних груп, типових і специфічних порушень рухової сфери, спеціально-методичні принципи роботи з даною категорією дітей, корекційна спрямованість педагогічного процесу визначають концептуальні підходи до побудови та змісту приватних методик адаптивної фізичної культури.

Адаптивна фізична культура - це комплекс заходів спортивно-оздоровчого характеру, спрямованих на реабілітацію, та адаптацію у нормальному соціальному середовищі людей з обмеженими можливостями, подолання психологічних бар'єрів, що перешкоджають відчуттю повноцінного життя, а також свідомості необхідності свого особистого внеску в соціальний розвиток суспільства.

Адаптивна - це назва підкреслює призначення засобів фізичної культури для осіб з відхиленнями у стані здоров'я. Це передбачає, що фізична культура у всіх її проявах повинна стимулювати позитивні морфо-функціональні зрушення в організмі, формуючи тим самим необхідні рухові координації, фізичні якості і здібності, спрямовані на життєзабезпечення, розвиток і вдосконалення організму.

Магістральним напрямом адаптивної фізичної культури є формування рухової активності, як біологічного та соціального факторів впливу на організм і особистість людини. Пізнання сутності цього явища - методологічний фундамент адаптивної фізичної культури.

У людини з відхиленнями у фізичному або психічному здоров'ї адаптивна фізкультура формує: усвідомлене ставлення до своїх сил у порівнянні з силами середньостатистичного здорової людини; здатність до подолання не лише фізичних, а й психологічних бар'єрів, що перешкоджають повноцінному життю; компенсаторні навички, тобто дозволяє використовувати функції різних систем і органів замість відсутніх або порушених; здатність до подолання необхідних для повноцінного функціонування в суспільстві фізичних навантажень; потребу бути здоровим і вести здоровий спосіб життя; усвідомлення необхідності свого особистого внеску в життя суспільства; бажання поліпшувати свої особистісні якості; прагнення до підвищення розумової та фізичної працездатності.

Теорія і методика адаптивної фізичної культури базується на загальній теорії і методиці фізичної культури, яка є по відношенню до нової родовим поняттям. Однак на відміну від базової дисципліни об'єкт пізнання і перетворення в адаптивній фізичній культурі - не здорові, а хворі люди, в тому числі інваліди.

Все це вимагає значної, а іноді принципової трансформації (приспосування, корекції, або, по-іншому, адаптації) завдань, принципів, засобів, методів, організаційних форм основних розділів (або видів) базової дисципліни стосовно такої незвичайної для фізичної культури категорії осіб. Звідси назва - "адаптивна фізична культура".

Якщо звернутися до навчальних планів і програм дисциплін спеціальності "фізична культура", які є своєрідною моделлю змісту знань, умінь і навичок випускників вузів фізичної культури та факультетів фізичного виховання педагогічних університетів, то легко буде переконатися в тому, що практично всі дисципліни, включаючи дисципліни медико-біологічних і психолого-педагогічних циклів, містять відомості тільки про здорову людину. Винятком є дві дисципліни: лікувальна фізична культура і спортивна медицина, які вивчають, в основному, захворювання і пошкодження, характерні для спортивної діяльності.

Доречно буде згадати і про перелік медичних протипоказань для абітурієнтів вищих навчальних закладів. Цей перелік, по суті, перекривав шлях до вузів для інвалідів та осіб з обмеженими фізичними

і психічними можливостями, а сам зміст освіти, що складається з відомостей практично тільки про здорових і моторно обдарованих людей, значно знижувало мотивацію його отримання тими, хто хотів би присвятити своє життя роботі з інвалідами.

Ми не схильні вважати, що подібна неувага до проблем інвалідів повністю зумовлена позицією представників сфери фізичної культури, хоча, очевидно, саме вони повинні були б бути основними ініціаторами розширення сфери впливу в суспільстві фізичної культури, обґрунтування її дійсно соціальної значущості. Важливу роль у ситуації, що склалася, грає недостатня розробленість теоретичних, концептуальних проблем фізичної культури інвалідів. Така постановка питання, по суті, відмовляла величезній групі людей - інвалідам - в здоров'ї та здоровому способі життя, ядром якого є раціональна рухова активність людини або, більш узагальнено, фізична культура. Щоб переконатися в цьому, досить згадати, що допуск до занять фізичною культурою в школі, технікумі, вузі, в тій чи іншій спортивній секції і, тим більше, до участі в змаганнях видає лікар, який повинен констатувати відповідний рівень здоров'я у бажаючих брати участь у фізкультурно-спортивній діяльності.

Наша позиція полягає в тому, що адаптивну фізичну культуру не можна зводити лише до лікування та медичної реабілітації. Вона є не тільки і навіть не стільки засобом лікування або профілактики конкретних хвороб, скільки однією з форм, які складають повноцінне життя людини в його новому стані, що створено в результаті травми або хвороби. Адаптивний спорт, адаптивна рухова рекреація і інші види адаптивної фізичної культури ставлять завдання максимального відволікання від своїх хвороб і проблем у процесі змагальної чи рекреаційної діяльності, передбачаючи спілкування, розваги, активний відпочинок та інші форми нормального людського життя.

Відзначаючи безсумнівну користь сучасних технологій профілактичної медицини для інвалідів, підкреслимо, що адаптивна фізична культура передбачає значно ширше залучення засобів і методів даного виду культури, що є базою, основою соціалізації особистості інваліда, його адаптації до трудової діяльності або перекваліфікації і взагалі саморозвитку, самовираження та самореалізації.

Мета адаптивної фізичної культури як виду фізичної культури може бути визначена так: максимально можливий розвиток життєздатності людини, що має стійкі відхилення у стані здоров'я, за рахунок забезпечення оптимального режиму функціонування відпущених природою і які є в наявності його тілесно-рухових характеристик і духовних сил, їх гармонізації для максимальної самореалізації як соціально та індивідуально значущого суб'єкта.

Максимальний розвиток за допомогою засобів і методів адаптивної фізичної культури життєздатності людини, підтримання у нього оптимального психофізичного стану являє кожному інваліду

можливості реалізувати свої творчі потенції і досягти видатних результатів, не тільки сумірних з результатами здорових людей, але і що перевищують їх. Досить згадати такі імена, як: Тамерлан, Франклін Рузвельт, Олексій Маресьєв, Валентин Дикуль, Святослав Федоров, Ольга Скороходова і багато інших, щоб переконатися в тому, що інвалідність, ті чи інші дефекти в здоров'я не можуть зупинити людей вольових, цілеспрямованих. І першою сходинкою на цьому шляху (новому для тих, хто придбав інвалідність в процесі життя) може і повинна стати адаптивна фізична культура, що дозволяє здобути уміння та навички, якості та здібності, необхідні в будь-якому виді людської діяльності, в спілкуванні суб'єктів між собою.

Адаптивне фізичне виховання (освіта). Зміст адаптивного фізичного виховання (освіти) спрямовано на формування у інвалідів і людей з відхиленнями у стані здоров'я комплексу спеціальних знань, життєво і професійно необхідних рухових умінь і навичок; на розвиток широкого кола основних фізичних і спеціальних якостей, підвищення функціональних можливостей різних органів і систем людини; на більш повну реалізацію його генетичної програми і, нарешті, на становлення, збереження та використання залишившихся в наявності тілесно-рухових якостей інваліда.

Основне завдання адаптивного фізичного виховання полягає у формуванні у інвалідів усвідомленого ставлення до своїх сил, твердої впевненості в них, готовності до сміливих та рішучих дій, подолання необхідних для повноцінного функціонування суб'єкта фізичних навантажень, а також потреби в систематичних заняттях фізичними вправами і взагалі у здійсненні здорового способу життя.

Таким чином, дуже коротко розглянуті зміст і завдання основних видів адаптивної фізичної культури. Вони розкривають потенціал можливостей засобів і методів адаптивної фізичної культури, кожен з яких, маючи специфічну спрямованість, сприяє в тій чи іншій мірі не тільки максимально можливому збільшенню життєздатності інваліда, а й всебічному розвитку особистості, набуттю самостійності, соціальної, побутової, психічної активності та незалежності, вдосконаленню в професійній діяльності і взагалі досягненню видатних результатів у житті.

Література:

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте : собрание сочинений : в 6 т. / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, – Т. 5. – 1983. – 382 с. **2. Ганичева И. В.** Телесно-ориентированные подходы к психокоррекционной и развивающей работе с детьми (5-7 лет) / И. В. Ганичева. – М. : Книголюб, 2004. – 144 с. (Психологическая служба). **3. Глоба О. П.** Соціалізація дітей та молоді з обмеженими можливостями в умовах регіонального реабілітаційного простору / О. П. Глоба // Науковий часопис НПУ імені

М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – №15.
4. Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії / В. М. Синьов. – К. : МП Леся, 2010. – 779 с.
5. Шевцов А. Г. Освітні основи реабілітології : монографія / А. Г. Шевцов. – К. : МП Леся, 2009. – 483 с.

Кострикін В. Я. Фізична культура і спорт студентів з обмеженими можливостями як один з провідних засобів їх соціальної адаптації.

У статті розглядаються питання соціальної адаптації та самореалізації особистості людей з обмеженими можливостями засобами фізичної культури і спорту.

Ключові слова: психофізична реабілітація, соціальна адаптація, інклюзія, інтеграція, медико-психолого-педагогічний супровід.

Кострикин В. Я. Физическая культура и спорт студентов с ограниченными возможностями как одно из ведущих средств их социальной адаптации.

В статье рассматриваются вопросы социальной адаптации и самореализации личности людей с ограниченными возможностями средствами физической культуры и спорта.

Ключевые слова: психофизическая реабилитация, социальная адаптация, инклюзия, интеграция, медико-психолого-педагогическое сопровождение.

Kostyrykin V. Physical education and sports of students with disabilities of health as one of the leading means of their social adaptation.

In the article are examined the questions of social adaptation and self-realization of personality of people with the limited possibilities by facilities of physical culture and sport.

Key words: psychophysical rehabilitation, social adaptation, inclusion, integration, medico-psychology-pedagogical support.